

УДК 334.21

Кузьмічова-Кисленко Є. В., к.ю.н., ст. співробітник
наукової лабораторії з проблем досудового
розслідування ННІПФПСКМ НАВС

Особливості тактики допиту медичних працівників у кримінальному провадженні

Стаття присвячена розгляду питань, пов'язаних із особливостями допиту медичних працівників під час розслідування кримінального правопорушення у зв'язку із неналежним виконанням своїх професійних обов'язків.

Ключові слова: допит, тактичні прийоми допиту, медичний працівник.

Статья посвящена рассмотрению вопросов, связанных с особенностями допроса медицинских работников при расследовании уголовного преступления в связи с ненадлежащим исполнением своих профессиональных обязанностей.

Ключевые слова: допрос, тактические приемы допроса, медицинский работник.

The article is devoted to consideration of issues connected with related features examination of health workers during the investigation, a criminal offense due to improper performance their professional duties.

Keywords: examination, interrogation tactics, health worker.

Постановка проблеми. Головним завданням держави на сучасному етапі її розвитку є утвердження і реалізація прав та свобод людини, формування громадянського суспільства, побудова правової держави. З цієї метою держава передбачає здійснення низки заходів, спрямованих на зміцнення законності і правопорядку, посилення боротьби зі злочинністю, установлення гарантій максимального забезпечення законних прав та інтересів людини.

Сфера медичного обслуговування, надання медичної допомоги тісно пов'язане із забезпеченням безпеки життя та здоров'я особи. Тому одним із основних напрямків держави є забезпечення охорони життя та здоров'я особи у галузі медицини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливостям тактики допиту присвячено роботи таких вчених, як В.П. Бахін, Р.С. Белкін, В.К. Весельський, Г.Г. Доспулов, Г.А. Зорін, Ю.Г., В.О. Коновалова, В.С. Кузьмічов, С.К. Пітерцев, М.І. Порубов, М.В. Салтєвський, В.Ю. Шепітько та інші.

Мета цієї статті полягає у розгляді та визначенні особливостей тактики допиту медичних працівників у кримінальному провадженні.

Основні результати дослідження. До категорії злочинів, що вчиняються медичними працівниками, відносяться: передбачені КК України злочини проти життя та здоров'я особи, а саме: неналежне виконання професійних обов'язків, що спричинило зараження особи вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби, розголошення відомостей про проведення медичного огляду на виявлення зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби, незаконне проведення абортів, неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей, незаконна лікувальна діяльність, ненадання допомоги хворому медичним працівником, неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником, порушення прав пацієнта, незаконне проведення дослідів над людиною, порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини, насильницьке донорство, незаконне розго-

лошення лікарської таємниці та інше.

Розслідування кримінальних проваджень стосовно злочинів, вчинених медичними працівниками під час виконання своїх професійних обов'язків у сфері медичного обслуговування, потребує наявності у слідчого хоча б основних спеціальних знань у галузі медицини. Під час розслідування цієї категорії злочинів слідчий проводить окремі слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії, серед яких важливе місце і значення має допит вказаних вище суб'єктів.

Слід погодитись з думкою про те, що допит — це передбачена кримінальним процесуальним законом слідча дія, яка полягає в одержанні слідчим від свідка чи потерпілого, підозрюваного чи обвинуваченого показань про обставини, що мають значення для кримінального провадження. Допит є найбільш поширеним способом отримання доказів [1, с. 8].

Допит представляє собою процес передачі інформації про розслідувану подію чи пов'язану з нею обставини та особою. Ця інформація надходить до допитуваного в момент сприйняття ним тих чи інших явищ або предметів, запам'ятовується і потім при допиті відтворюється та передається до слідчого [2, с. 598].

Допит особи з пред'явленням емоціогенного подразника — пред'явлення особи в процесі її допиту із застосуванням звукозапису, кінозйомки, відеозапису предметів-подразників серед безлічі предметів з метою отримання інформації про наявність слідів пам'яті, пов'язаних з скоєним злочином, які будуть виявлені за допомогою фонетичної експертизи. Допит особи із застосуванням неусвідомлюваного нею «побутового» гіпнотичного впливу — слідча дія, упродовж якої слідчий, за умови спокою, самостійно застосовує щодо допитуваної особи сукупність своїх знань, умінь, здобутих у практичній діяльності, та неусвідомлювані нею природні психологічні здібності гіпнотичного характеру, тим самим налагоджуючи з допитуваним продуктивне контактування, отримуючи інформацію, що відповідає дійсності. Допит учасника криміналістичної діяльності — слідча дія, спрямована на отримання суб'єктом криміналістичної діяльності безпосередньо від допитуваного (свідка, потерпілого, підозрюваного, обвинуваченого) в установленому кримінальному процесуальному порядку показань про відомі йому обставини та інші дані, що мають значення для розслідування кримінальної справи [3, с. 151].

У криміналістичній літературі визначено, що завданням будь-якого допиту є отримання від допитуваного правдивих показань про злочин та інші обставини [4, с.144]. Побудова тактики допиту допоможе слідчому зібрати необхідну доказову інформацію і прийняти правильне рішення у кримінальному провадженні.

М.В. Салтєвський зазначає, що допит слід розглядати в кількох аспектах: а) як процесуальну дію; б) як метод одержання інформації про ідеальне відображення людини; в) як керований слідчим процес спілкування. Автор вважає, що тактичні прийоми допиту слугують засобами управління спілкування та отримання об'єктивної інформації. До них відносять: 1) прогнозування та планування допиту (власне підготовка до допиту); 2) формування психологічного контакту, тобто згода допитуваного розпочати спілкування та обмін інформацією. Останнє досягається встановленням сприятливих відносин з допитуваним, збудження інтересу та підвищення активності до спілкування та мети допиту; зняттям конфліктного настрою у допитуваного; 3) безпосереднє спілкування (обмін мовною інформацією) [5, с. 110].

На думку В.Є. Коновалової, визначальну роль у допиті належить тактиці його

провадження, заснованої на використанні комплексів тактичних прийомів, що сприяють отриманню інформації. Останні повинні відповідати науковим та моральним вимогам, відповідним демократичним принципам судочинства [6, с.3].

Тактичні прийоми допиту представляють собою розроблені в криміналістиці та апробовані слідчо-судовою практикою, такі, що не суперечать закону, науково обґрунтовані способи, методи встановлення психологічного контакту з допитуваною особою, нейтралізації його негативної позиції та застосування на нього психологічного впливу з метою отримання повних та достовірних показань [7, с. 308].

Тактика допиту була і завжди буде актуальною для теорії і практики розслідування кримінальних справ, тому що саме в тактиці допиту відображається весь тактичний потенціал криміналіста та його професійні гідності. [8, с. 3].

Вибір тактики допиту залежить від таких чинників: а) ситуації допиту (первинний, повторний, наявність психологічного контакту тощо); б) процесуального положення допитуваного і рівня його зацікавленості в результатах розслідування; в) особливостей допитуваної особи (вік, характер, рівень правової поінформованості, наявність злочинного досвіду і т. п.); г) характеру інформації і доказів, які є у людства, тощо [9, с. 60-61].

Підготовка до допиту розпочинається з вивчення матеріалів кримінального провадження, визначення предмету допиту, збиранні та аналізу даних щодо особистості допитуваного.

В.С. Кузьмічов, Г.І. Прокопенко зазначають, що підготовка до проведення допиту складається з криміналістичної (вивчення наявних матеріалів кримінальної справи, вивчення кола учасників допиту, вивчення послідовності допитів і способу виклику допитуваного, вибір і підготовка місця допиту та технічних засобів фіксації, підготовка необхідних матеріалів, що підлягають пред'явленню в ході допиту, формулювання основних питань і складання плану допиту); спеціальної (ознайомлення зі справочною літературою, бесіда зі спеціалістами, отримання консультацій у наукових установах з питань, що потребують окремих знань в тій чи іншій галузі науки, техніки, мистецтва та ремесла) та психологічної частини (вибір слідчим послідовності сформульованих питань та їх тональності, створення умов для дотримання моральних принципів і вірного використання своїх повноважень). [10, с. 219].

Під час підготовки до проведення допиту слідчому необхідно визначити коло обставин, відносно яких належить отримати інформацію. Відсутність у слідчого, який проводить допит, чіткого уявлення про предмет допиту може призвести до отримання недостовірної та зайвої інформації. Велике значення має і те, що питання, адресовані допитуваному, повинні не виходити за межі предмету допиту. Щоб уникнути такої ситуації, цього слідчому необхідно скласти перелік питань.

Предмет допиту включає: обставини, що входять до предмету доказування; обставини, за допомогою яких виявляються докази; обставини, що необхідні для досягнення проміжних цілей розслідування; обставини, знання яких необхідні для перевірки і оцінки доказів; обставини, що не мають доказового значення, але можуть відігравати тактичну роль [11, с. 217].

В ході розслідування злочинів, вчинених медичними працівниками під час виконання ними своїх професійних обов'язків, можуть допитуватися лікарі, інші медичні працівники системи Міністерства охорони здоров'я. Згідно Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників охорони здоров'я, до медичних працівників відносяться: «Професіонали» в галузі лікувальної справи (лікарі вищої кваліфікаційної

категорії, лікарі першої кваліфікаційної категорії, лікарі другої кваліфікаційної категорії, лікарі) — особи, які мають повну вищу освіту за напрямом підготовки «Медицина». «Фахівці» до яких відносяться: (акушери, лаборанти (медицина), лікарі — інтерни та інші) — особи, які мають вищу освіту, яка відповідає рівню молодшого спеціаліста, що проходять післядипломну підготовку (стажування або інтернатуру). «Технічні службовці» та «Робітники» належать професії, що вимагають від працівника повної або базової загальної середньої освіти та професійної підготовки на робочому місці (реєстратор медичний, сестра господарка, дезінфектор, молодша медична сестра з догляду за хворими та інші) [12].

Одним із тактичних методів допиту учасників надання допомоги потерпілому є використання записів у медичних документах. Для того, щоб мати загальне уявлення про відомості, які містяться в записах, слідчий повинен отримати консультацію від спеціаліста. Це сприятиме тому, що слідчий зможе визначити питання, які повинні не лише доповнити записи в медичних документах, й пояснити, а головне оцінити дії учасників, які надавали медичну допомогу [13, с. 78].

Результативність допиту під час розслідування цієї категорії злочинів залежить від цілої низки чинників. Зокрема, від ретельної підготовки слідчого до проведення вказаної слідчої дії; детального вивчення матеріалів кримінального провадження; складання плану допиту; поставлення допитуємому правильно сформульованих запитань; ознайомлення слідчого зі спеціальною літературою, медичними нормативно-директивними документами, отримання за необхідності консультації спеціаліста; використання технічних засобів фіксування допиту. Важливе значення в отриманні достовірних і правдивих показань має здатність слідчого створити сприятливі умови для проведення допиту; встановити психологічний контакт з допитуємым, при тому, що слідчий зобов'язаний попередити останнього про його право відмовитися давати показання, у зв'язку з охороною професійної таємниці, або право відмови давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів (пункт 4 частини 2 статті 65, частина 8 статті 224 КПК України). Поряд із вказаним роз'ясненням, слідчий має пояснити особі, яка допитується (медичному працівникові), що вся повідомлена нею інформація буде належним чином прийнята та занесена до протоколу допиту, з яким особа ознайомиться, і в разі наявності у неї зауважень та доповнень, останні будуть занесені до протоколу.

Як зазначалось вище, для встановлення психологічного контакту з медичним працівником слідчому необхідно володіти деякою, основною, медичною термінологією. Знання медичних термінів необхідні і для розуміння слідчим показань, які медичний працівник надає. В деяких випадках, для відтворення слідчому цікавлячої його інформації, лікареві необхідно використати медичну документацію (історія хвороби, амбулаторна картка, книга реєстрації викликів невідкладної або швидкої допомоги, реєстраційна картка інше). Тож в деяких випадках допит медичного працівника доцільно проводити за місцем його роботи.

Висновок. Отже, допит - це процесуальна дія, яка представляє собою регламентований кримінальним процесуальним законом процес отримання інформації про відомі допитуваному факти, що мають значення для встановлення істини у кримінальному провадженні. Результативність допиту, під час розслідування злочинів, вчинених медичними працівниками, залежить від деяких чинників. Зокрема: детального вивчення матеріалів кримінального провадження; складання плану допиту;

поставлення правильно сформульованих запитань, які адресуються до допитуваного; ознайомлення слідчим зі спеціальною літературою, медичними нормативно-директивними актами, отримання за необхідності консультації спеціаліста; встановлення психологічного контакту з допитуваним; використання технічних засобів для фіксування допиту тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Шепітько В. Ю. Допит : наук.-практ. посіб. / Шепітько В. Ю. — Х. : Вид-во «КримАрт», 1998. — 36 с.;
2. Аверьянова Т. В., Белкин Р. С., Корухов Ю. Г., Россинская Е. Р. Криміналістика. Учебник для вузов. Под ред. Заслуженого деятеля науки и техники Российской Федерации, профессора Р. С. Белкина.-М.: Издательская группа НОРМА-ИНФРА М, 1999. 990 с.;
3. Словник спеціальних термінів правоохоронної діяльності / За ред. проф. Я. Ю. Кондратьєва. — К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2004. — 560 с.;
4. Долженев О. Ф., Янковий М. О. Морально-етичні аспекти допиту // Південноукраїнський правничий часопис — 2007 № 1.С.144;
5. Салтевский М.В. Криміналістика. Навчально-довідковий посібник. — К.: 1996. — 159 с.;
6. Допрос: тактика и психология. — Харьков: Консум, 1999. —157 с.;
7. Руководство для следователей /Под ред. Н. А. Селиванова, В. А. Снеткова — М.:ИНФРА-М, 1997. — IV, 732 с.;
8. Зорин Г. А. Руководство по тактике допроса. Учебное-практическое пособие. М.: ООО Издательство «Юрлитинформ», 2001.- С. 3;
9. Весельський В. К., Кузьмічов В. С., Мацішин В. С., Старушкевич А. В. Особливості провадження допиту підозрюваного (обвинуваченого) з метою недопущення тортур та інших порушень прав людини: Посібник. — К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2004. — С. 60-61;
10. Кузьмічов В. С., Прокопенко Г. І. Криміналістика: Навч. посіб. / За заг. ред. В. Г. Гончаренка та Є. М. Моїсєєва. — К.: Юрінком Інтер, 2001. — 368 с.;
11. Кузьмічов В. С., Прокопенко Г. І. Криміналістика: Навч. посіб. / За заг. ред. В. Г. Гончаренка та Є. М. Моїсєєва. — К.: Юрінком Інтер, 2001. — 368 с.;
12. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 29 березня 2002 року № 117, погоджено з Міністерством праці та соціальної політики України: Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників випуск 78 Охорона здоров'я [Електронний ресурс]: - Режим доступу: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20020329_117.html;
13. Л. Дунаєвська Тактика допиту свідків // Прокуратура. Людина. Держава — 2004. № 5. С. 77-80.